

Luontoasiat otettava puunhankinnassa aiempaa enemmän huomioon

6.9.2024

Viime aikoina on julkisuudessa uutisoitu ahkerasti Suomussalmen Hukkajoen ikävää raakkutapausta. Muun muassa Yleisradion mukaan metsäkoneet olivat ylittäneet raakkujen eli jokihelmisimpukoiden kodin useita kertoja. En ota asiaan tässä yhteydessä sen enempää kantaa, koska poliisi ja ympäristöviranomaiset tutkivat asiaa. Myös hakkuuoikeuden haltija eli Stora Enson metsäosasto on tehnyt asiassa omia selvityksiään.

Tuon sinänsä ikävän tapauksen myötä mieleeni tulivat mielenkiintoiset ja vastuulliset ajat noin 20 vuoden takaa, kun pääsin SeAMKin työelämäjaksolle Metsäliittoon silloiseen Länsi-Suomen hankintayksikköön. Nykyisin osuuskunta tunnetaan nimellä MetsäGroup.

Ähtärissä, Seinäjoella ja Tampereen Lielahdessa perehdyin erilaisiin puunhankinnan tehtäviin, kuten puunostoon, korjuuseen ja kaukokuljetukseen. Ähtärissä muun muassa laadin puukauppatarjouksia ja maksoin metsäkoneyrittäjille tilejä. Seinäjoen piirillä mm. avustin piiripäällikköä ja tein tietojärjestelmän avulla laskelmia tukkien katkonnan toteutumisesta ja laadusta. Tampereen Lielahdessa muun muassa ohjasin raakapuukuljetuksia ruotsinkielisellä Vaasan piirillä. Yksityiskohtien ja nimien osalta olin vaitiolovelvollinen. Hankintayksikön johdolle sain tehdä myös erilaisia kehitysehdotuksia organisaation ulkopuolisena.

Puunhankinnan tarkastajan laaja piiri

Tampereella tein puunhankinnan tarkastajan tehtäviä. Hankintayksikön alue oli laaja ulottuen Turusta aina Kokkolaan ja Viitasaarelle saakka. Tietojärjestelmästä tulostin asiakirjat ja dokumentit ja sitten tarkistin maastossa tiettyjä asioita.

Noin 20 vuotta sitten toimittiin vuoden 1996 metsälain mukaan. Keskeistä oli suojella erikseen määritellyt metsän arvokkaat elinympäristöt. Lähteet, purot, norot, lammet kuuluvat tähän sarjaan. Lisäksi lehdot, rehevät korvet sekä kurut, kalliot ja jyrkänteet ovat arvokkaita kohteita.

Maastossa tarkastettiin lakikohteet. Lisäksi tarkistettiin, että hakkuissa on noudatettu metsälain säädöksiä ja ohjeita muun muassa jäävän puuston osalta. Metsäkoneen tekemien ajourien leveydet ja urapainumat mitattiin, samoin mahdolliset puustovauriot. Itse asiassa Suomen metsäkeskus seuraa otantatarkistuksissaan samoja perusasioita.

Tuolloin huomioitiin ja tarkastettiin myös säästöpuuryhmät, vesistöjen varret, rannat sekä leimikolla tiedossa olleet uhanalaiset lajit, erityisesti liito-oravien elinympäristöt. Metsäyhtiöt arvioivat myös puutavaravarastojen siisteyttä ja puutavaran laatua. Tiedot arkistoitiin tiedonkeruulaitteelle ja sähköisesti metsätietojärjestelmään. Mikäli määrä- tai laatupoikkeamia ilmeni, niistä annettiin palautetta organisaation sisällä sekä aliyrittäjille.

Metsätietojärjestelmästä sai myös laskettua, montako kohdetta hakkuukoneen kuljettaja ja avainyrittäjä olivat tarkastaneet omavalvonnan mallilla. Lisäksi pääsi näkemään korjuuesihenkilöiden tarkastukset eri organisaatiotasoilla.

Metsäyhtiön ja aliyrittäjien tarkastustoiminnan ohella vapaaehtoisia metsäsertifiointeja auditoidaan sertifikaattien noudattamisen osalta. Toiminnan laadunvarmennus edellyttää sisäisiä ja ulkoisia tarkastuksia. Itse kussakin organisaatiossa on kyse toiminnan eli korjuun ja ympäristön laadun parantamisesta. Pääsin työelämäjaksolle organisaatioon, joka hoiti ja hoitaa asiat mallikkaasti.

Metsälaissa metsänkäyttöilmoitus

Puukaupan yhteydessä metsänomistaja tai puunostaja laatii Suomen metsäkeskukselle metsänkäyttöilmoituksen, jota metsälaki edellyttää. Puukauppasopimuksessa sovitaan, kumpi kaupan osapuoli ilmoituksen laatii. Mikäli suunnitellulla hakkuukohteella olisi esimerkiksi liito-oravan kotimetsä, silloin metsäkeskus siirtää asian ELY-keskukselle. Paikallinen ELY-keskus antaa varsinaiset toimenpiteet hakkuuoikeuden haltijalle liito-oravan turvaamiseksi. Lähtökohtaisesti liito-oravan elinpiiriä eikä sen pesäpuita ei saa metsätalouden toimenpiteillä vaarantaa.

Myös metsänomistajan eli puunmyyjän vastuusta on keskusteltu. Metsänomistajan ja puunmyyjän vastuu on puukaupan yhteydessä kertoa puunostajalle myyntikohteen osalta tiedossa olevat arvokkaat elinympäristöt, uhanalaiset ja suojeltavat lajit sekä kulkuoikeudet. Lisäksi puukauppasopimuksessa metsänomistaja vakuuttaa, ettei puukaupan kohteella ole viranomaisen toimenpiteitä menossa esimerkiksi metsien suojeluohjelmien osalta. Lisäksi myyjän pitää kertoa metsätilaa koskevat mahdolliset panttaukset ja

ulosottoasiat.

Metsien käyttöä seurataan

Suomessa on noin 600 000 metsänomistajaa. Maassamme tehdään vuosittain yli 100 000 puukauppaa. Metsälakirikkomuksia on ollut noin parisataa vuodessa, joista on tullut noin 20 tuomiota. Käytännössä on voinut saada sakot Suomen metsäkeskuksen mukaan.

Suomen metsäkeskus valvoo kentällä metsälain ja muiden alan säädösten noudattamista. Metsäkeskusta puolestaan valvoo Ruokavirasto metsälakia ja rahoituslakia koskevissa asioissa.

Uudet digitaaliset tietojärjestelmät mahdollistavat osaltaan kustannustehokasta valvontaa. Esimerkiksi ilmakuvasta voi havaita hakkuukohteen, josta ei ole tehty metsänkäyttöilmoitusta. Digikuva voi paljastaa kohteen, jota ei ole metsälain mukaan uudistettu.

Luontoasiat tärkeitä

Parhaillaan keskustellaan tärkeistä suojavyöhykkeistä vesistöjen äärellä ja metsälainsäädännön kiristämisestä. Metsälaki ei tunne hakkuukohteen ulkopuolisia vesistöjä eikä suojavyöhykkeitä. Mutta esimerkiksi Seinäjoella saarihakkuissa on edellytetty maisematyölupaa.

Metsäkeskuksen tilastosta pyöristämieni lukujen perusteella kokonaisuudessa on paljastunut metsälakirikkomuksia melko vähän. Asiat ovat kuitenkin vakavia metsätalouden harjoittamisen hyväksyttävyyden kannalta. Yhteenvetona tarvitaan ajantasaista lainsäädäntöä, metsäalan toimijoiden omavalvontaa sekä ympäristöviranomaisten tarkistuksia. Leimikoiden suunnittelut ja korjuujäljen tarkastukset vaativat nykyistä enemmän resursseja.

Lisäksi tarvitaan alan koulutusta ja neuvontaa. Osaltani valmistelin EU:n osarahoittamaa KEMMO-hanketta, jota SeAMK koordinoi. Hanke keskittyy kestävän maankäytön ja metsätalouden oppimisympäristöjen kehittämiseen. Hankkeen keskeinen tehtävä on aktivoida luonnonvara-alan tehtäviin syrjäytymisvaarassa olevia, joilta turvetuotannon alasajo on vienyt työt. Metsäalan ympäristöasiat ovat osana koulutuspilotteja hankkeessa ovat mukana myös Sedu Ähtärin Tuomarniemeltä ja Kpedu Kannuksesta.

Toiminnalla on vaihtoehtoiskustannuksensa

Suojavyöhykkeet ovat tärkeitä vesien- ja lajiensuojelua ajatellen. Suunniteltu suojavyöhykkeiden määrän kasvu kuitenkin vähentäisi hakkuumahdollisuuksia. Jos hakkuut vähenevät merkittävästi, niin muutkin kuin metsäyhtiöt ja metsänomistajat osallistuvat luonto- ja ympäristötalkoisiin. Näissä talkoissa verot ja maksut voivat nousta tai erilaiset yhteiskunnan tuet pienentyä puukauppojen tuottamien verotulojen vähentyessä. Yksinkertaisessa laskuharjoituksessa yhden hankintapiirin vuotuinen miljoonan kuutiometrin hakkuumäärä tuo noin 10 miljoonaa verotuloja valtion kassaan, jos puukauppatulot ovat 40 miljoonaa.

Lisäksi on tärkeää tarkastella kokonaisuuksia ja eri maankäyttömuotoja. Keskustelua tulisi siitäkin, jos elinkeinotoiminnassa rantametsää ei saisi harventaa, mutta rantametsän saisi avohakata vapaa-ajan rakentamista eli kesämökkiä varten.

Kirjoittajan ja perheensä soidensuojelualuetta. Kohde ei sovellu puuntuotantoon (kuva: Risto Lauhanen).

MMT Risto Lauhanen
SeAMK

Kirjoittaja toimii yhtenä opettajana Metsänomistuksen perusteet CampusOnLine-opintojaksolla. Aikanaan kirjoittaja oli SeAMKin työelämäjaksolla Metsäliitossa. Lisäksi kirjoittaja valmisteli KEMMO-hanketta.

KEMMO Kestävän maankäytön ja metsätalouden koulutuksen ja opetuksen kehittäminen Etelä- ja Keski-ohjanmaalla -hanke on Euroopan unionin osarahoittama. Lue lisää hankkeen verkkosivuilta.

Lähteet

Suomen metsäkeskus
(30.8.2024). https://www.metsakeskus.fi/fi/ajankohtaista/metsalakirikkomukset-ovat-vahentyneet-edelleen

Suomen metsäkeskus (30.8.2024).
https://www.metsakeskus.fi/fi/metsan-kaytto-ja-omistus/metsien-suojelu-ja-elinymparistojen-hoito/metsalain-erityisen-tarkeat-elinymparistot